

# LJUBITELJSKI NAREČNI SLOVARJI

Marija Stanonik

Inštitut za narodopisje, ZRC SAZU, Ljubljana

UDK 811.163.6'282'374.3.81

Članek želi predstaviti motive samouških avtorjev za zbiranje narečnega gradiva in njihova stališča do razvrstitve gradiva na primeru petnajstih narečnih slovarjev: osem je samostojnih, štirje so na koncu domoznanskih knjig in trije v računalniški izvedbi. Svoj lastni narečni govor doživljajo kot vrednoto, ne da bi se zmeraj zavedali pomanjkljivosti strokovne kompetence pri njihovi obravnavi.

narečje, slovar, dialektologija, ljubiteljski, vznesenost, starost

Based on an analysis of fifteen dialect dictionaries, the article presents the motives of self-taught authors for collecting dialect material, and their views of the material's classification: eight are independent publications, four are listed at the end of local history books, and three are digital dictionaries. The authors saw their own dialect as a particular value, without always being aware of their lack of professional competence to treat the material.

dialect, dictionary, dialectology, amateur, enthusiasm, age

## 1 Uvod

O slovenskih narečnih strokovnih in ljubiteljskih slovarjih so že pisali S. Horvat (1991), J. Škofic (1998, 2001), P. Weiss (1998, 2007) idr. Tukajšnji kronološki pregled želi ozavestiti le tiste, ki jih sestavljajo samouki. Če to počno le iz veselja, laično, amatersko, tj. ljubiteljsko, nepoklicno, brez nadzora ustrezne stroke, jih zadene očitek diletantstva.<sup>1</sup>

## 2 Samostojni narečni slovarji

Samostojni manjši narečni slovarji so se morda začeli pojavljati iz navdušenosti nad samostojno in demokratizirajočo se Slovenijo.

### 2.1

Elektrotehnik **Edvard Erzetič** je začel leta 1986 pripravljati slovar domačega govora. Leta 1992 je v Kranju s pisalnim strojem le zase izdelal **SLOVARČEK narečnih, etimoloških in toponomastičnih izrazov vasi Gradno in Višnjevik v Brdih** za nad 1.000 besed (Erzetič 2007: 5)<sup>2</sup> ter ga ciklostilno razmnožil v 25 kopijah. V apo-

<sup>1</sup> Diletant: ital. diletare 'zabavati se'; ljubitelj česa, kdor se s čim (umetnost, znanost ...) ukvarja bolj v zabavo, površno, brez strokovne izobrazbe; pejor. nestrokovnjak, šušmar, površnež, začetnik (Verbinc 1968: 147).

logetske uvodu o jeziku se sklicuje na J. Makaroviča in A. Trstenjaka (Erzetič 1992: 2–3). V lastnem govoru razločuje slovensko, italijansko, furlansko, nemško in srbohrvaško plast. Na fonetično področje se spusti z opozorilom, da nad fonemom *e* daleč prevladuje polglasnik in kako naj se bere črka *g*.

Za 50-letnico odhoda iz rojstnega kraja se mu je leta 2007 oddolžil z novo zbirko domačih besed in jo preimenoval v *Slovar s čez 2.000 besedami*. Starše slikovito povša: »Mama Fanica in tata Hilarij sta mi bila 'Trubar' in 'Toporišič'« (Erzetič 2007: 5–6). V prizadevanju po vtisu strokovnosti je na koncu seznam virov, vendar ne kronološki ne abecedni. Besede imajo zdaj označeno mesto naglasa, vendar zaradi različnih virov ne enotno, npr. *pájčuna* : *p'əhənt* (Erzetič 2007: 42).

Besede še zmeraj niso slovnično kategorizirane in pri pregibnih vrstah manjkajo zgledi zanje. Kljub temu je slovar lahko izhodišče za profesionalne raziskovalce slovenskih narečij in celo za slovstveno folkloristiko, saj registrira novo bajčno bitje: *patanóga* – [arh.] 'negativna, izmišljena oseba, ki nastopa v pravljicah' (prav tam).

Edvard Erzetič je dobro poskrbel za popularizacijo svojega dela (prim. Dolenc 2002; Koder 2007; Zavrl Žlebir 2011).

## 2.2

**Dušan Jakomin** je *Narečni slovar Sv. Antona pri Kopru* (Škedenj pri Trstu, 1995) pripravil »kot ljubitelj slovenske besede in ne kot jezikoslovec«, a dialektologija ga ima za pridobitev, saj že prve analize nakazujejo očitno prepletenost istrskih govorov s sosednjim romanskim in germanskim svetom (Košuta 1995: [5]). Najbrž je R. Košuta zaslužna, da so besede v slovarju opremljene z naglasnimi znamenji in da se ista beseda ne podvoji, četudi je v različnih pomenih. Zaradi ohranjene terminologije rastlinstva, živalstva, poljedelstva, vinogradništva, oljarstva, družbenega življenja in raznih poklicev so pomembne tudi z etnološkega vidika.

Odločitev za slovar je utemeljena z zavestjo o pripadnosti rojstni vasi in slovenskemu narodu, ko je fašistična Italija avtorju kratila izobraževanje v materinščini (Jakomin 1995: [7]). Poudarja pomen narečij za krajevno in širšo istovetnost in celo umetnost: »Nič čudnega, če je narečje stopilo v svetovno literaturo.« (Prav tam: [8])

Svetoantonski slovar vsebuje okrog 3.200 besed. Veliko se jih ponovi v stavčnem kontekstu, kar bo prihodnjim raziskovalcem olajšalo opredeliti njihove odtenke in drugotne pomene v folklornih obrazcih. Duhovnikovo širokosrčnost dokazuje dejstvo, da se ni odrekel za nekatere »prostaškimi« izrazom, saj je s tem ohranil rojstni govor v vsej njegovi celovitosti.

## 2.3

*B's'dnjak rutarščê 'n srenščê šprašê*, tj. slovar rutarške in srenške govornice, je **Stanko Košir** izdal v samozaložbi leta 1997, menda le v petdesetih izvodih. Vsebuje čez 8.000 narečnih besed s knjižnimi ustreznici. »Ob tem pa še nekaj narečne, v knjižno slovenščino prevedene slovnice: spregatev glagolov, stopnjevanje pridev-

<sup>2</sup> Jaz sem jih naštel okrog 850 (837).

nikov, sklanjatev samostalnikov, števnikov in zaimkov.« Tudi za drugi del slovarja rutarške in srenške govornice letnice izida ni; po avtorjevem sporočilu vsebuje 1.300 »govornih besed«, med drugim ledinska in hišna imena z območja Rut in Srednjega Vrha (Košir 2010: 130). Žal mu je, da »slovarja nista strokovno urejena. Z malo truda bi se bilo lahko zgodilo. Zakaj nista in čemu bi lahko služila, ve stroka« (prav tam: 120).

## 2.4

*Slovar poljanskega narečja* (Gorenja vas, 1999; ponatis z dodanim slikovnim gradivom 2010) vsebuje okrog 2.100 besed brez narečne transkripcije. Gostilničar **Dušan Škrlep** (1999: 2) se ga je lotil iz prepričanja, da slovenska narečja pomagajo razvozlavati antične napise in »najstarejšo slovensko zgodovino« v smislu raznih avtohtonih teorij. Vendar ta njegova stališča ne vzdržijo strokovne kritike. Ni jasno, zakaj je slavist J. Dolenc<sup>3</sup> nekatere besede iz njega izločil (prav tam: 4).

Upravičeno pa je kritičen do nekdanjega poniževanja narečij v slovenskem šolskem sistemu in prezgodnjega vsiljevanja knjižnega jezika malčkom s podeželja, kjer so narečja njihova prava materinščina. Kljub očitku, da se v slovarjih besede lahko le vidijo, in ne slišijo, je ironija, da tudi on ne omogoča priti do zvočnih posebnosti poljanskega narečja, ki je z žirovskim govorom vred edino »še ohranilo nenaglašene dolge zloge« (Stanonik 1977: 293–309; Logar 1993: 116).

**Martin Eniko**, po poklicu grafični oblikovalec in še kaj, že dolgo zbira, po njegovem, značilne žirovske besede. Prvo objavo so doživele v dopolnjenem in s fotografijami opremljenem *Slovarju poljanskega narečja*, kateremu je dodan *Vzorec Žirovskih besed* pod črko A in O (Škrlep 2010: 76–80). Vtis je, da je v primerjavi z drugimi ta zbirka veliko bolj temeljita, saj je besedam pod prvo črko v abecedi namenjene 4,5 gosto popisane strani – tudi na račun žirovskega akanja.

## 2.5

*Krajevne jezikovne krevljice iz življenja našega jezika* (Stara Vrhnika, 2008) je **Janez Furlan**, dr. agronomije, posvetil stari materi in sovaščanom; žal, da nikjer ne pove, od kod so. Menda iz njegovih notranjskih krajev?! Računalniško natiskane so v brošurici formata A5 in povezane s spiralo, zato je število izvodov najbrž odvisno od števila interesentov zanjo.

Zbranih je 146 iztočnic z zelo osebnim narečnim zapisom in pomanjkljivim filološkim znanjem, npr. glagoli v kratkem nedoločniku ali pretekliku: *bendurt*; *andvov* (Furlan 2008: 3–4). Nasprotno od drugih slovarjev, v katerih so narečne besede pojasnjene z enobesednimi ustreznici, vsako posebej učenjaško razlaga. Zadrego zaradi gostobesednosti in logične nedoslednosti večja še napačno rabljena strokovna terminologija. Nenavadno poimenovane *krevljice*, ki »odražajo predvsem negativne osebne lastnosti tistih, ki so se srečevali z zagovorniki drugačnih razlag ali namenov«, je zbiral več desetletij (prav tam: 1–2).

<sup>3</sup> Zakaj mu je pomoč odrekla dialektologinja mag. F. Benedik, na katero se je najprej obrnil, ne pove.

## 2.6

*Narečni slovar brusniške doline: narečni govor Brusnic, Gabrja, Rateža, Suhadola in okoliških vasi* (2008) sta v 800 izvodih izdali **Darja Šinkovec** in **Milena Jaklič** z osnovne šole Brusnice in njun ravnatelj ga je ljubeznivo pospremil v svet (Dragan 2008: 4–5). 37 odraslih in 33 učencev je zbralo 1.220 besed, ki sta jih avtorici opremili s potrebnimi naglasi in abecedno razvrstili v skladu z opisom slovarskega gesla, ki se tudi terminološko opira na SSKJ. Sledita razlaga s knjižno sopomenko ali opisom pomena in poved, »v kateri je narečna beseda čimbolj nazorno uporabljena« (Šinkovec, Jaklič 2008: 7).

Dolgoletni učiteljici sta želeli svojemu poklicu ustrezno počastiti 130-letnico šolstva v Brusnicah in 500-letnico Trubarjevega rojstva, se oddolžiti letu medkulturnega dialoga in prebivalcem pod Gorjanci, Trdinovim Podgorcem. Z vključitvijo učencev v zbiranje narečnega gradiva sta jim najbolje vcepljali v zavest vrednost njihovega domačega govora, česar se bodo prav zavedali šele kot odrasli. Tudi njun uvod je klasično vznesen, a edini od tukajšnjih »slovarjev« prestopi domače narečne meje z omembo sedmih oz. osmih narečnih skupin in že se vrne na domača tla z zamejitvijo brusniškega govora in njegovo vsebino (živinoreja, poljedelstvo, vinogradništvo, sadjarstvo, čevljarstvo). O njunem strokovnem zaledju priča ugotovitev: »Včasih je bilo zelo težko ločiti narečne besede od starinskih, pogovornih oz. nižje pogovornih« in da germanizmi pomagajo otrokom pri učenju nemščine.

## 2.7

*Slovar prleške govornice* (Križevci pri Ljutomeru, 2009) je pod naslovom *Honga, hon, hrmoka* [Glej ga, glej, čudaka] pripravila (nekdanja učiteljica geografije) **Olga Antič - Ostrčeva**. Slovar uvaja avtoričin vznesen uvod o skrivnosti časa in stvarno pojasnilo, od kod pobuda zanj leta 2004: na lasten govor je treba paziti kot na staro zlato! »Dêrê vêč ničêsa nimaš, màš pàč sêbê pa svôj gùč. Glih zató sên nekaj prlêškega fküp pobrôla« (Antič - Ostrčeva 2009: 2–3).

Za slovar je zbrala okrog 2.100 besed in lastnoročno sama zvezala trideset unikatnih izvodov. Njegova zunanja in notranja ureditev želita biti tudi estetski užitek. Visoko število iztočnic gre na račun različnih oblik ene in iste besede (npr. *gnês – danes; gnêsdén – dandanašnji dan; gnêšji – današnji*; prav tam: 18).

Avtorica se knjižno zahvali vsem, ki so ji pomagali, in se opravičuje, da v slovarčku ni zastopana vsa Prlekija. Številne besede iz nemščine »so se z leti udomačile in govorno prilagodile«, prav tako madžarske. Isto pojasnjuje v materinščini, tj. v prleščini. Nedomačine srčno povabi: »Nàjbójšê pa je príti sên, têpa tê fsê ràzmili« (Antič - Ostrčeva 2009: 75).

## 2.8

**Janez Petkovšek**, kmet z dušo in srcem, že z naslovom *Dober dan, besede – starke!* (Rovte, 2010) namiguje, da je vanj sprejel besede, ki se na splošno že redko slišijo. K uresničitvi zamisli ga je spodbodel zgled dr. J. Furlana in ga – resnici na ljubo! – presegel. Kritike svojega dela že vnaprej samozavestno odbija z vabilom, naj

ga raje posnemajo (Petkovšek 2010: 12). Njegov trden značaj je oblikovalo trdo življenje, o katerem priča objavljeni rokopis, srčno domoljubje v stiku z naravo izpoveduje avtorjeva pesem *Rovtam* (prav tam: [5]). Po lastni izjavi je v še ne pol leta zbral 1.178 besed in jih razložil po najboljših močeh.<sup>4</sup>

Glede na to, da je imel rad opravka s kmetijskimi stroji, se bo po njegovi zaslugi ohranilo marsikatero staro ime zanje, za njihove dele in orodje ob njihovem popravilu. Druge besede so iz vsakdanjega kmečkega življenja, nekaj je celo čisto knjižnim enakih, a tudi tedaj na glasoslovni ravni ni mogoče zgrešiti »rovatarskega tona«. Za ilustracijo so primeri neknjižne skladnje in od knjižnih drugačni pomeni besed. Slovarček v sto izvodih se končuje s »sestavkom iz besed – stark« in tremi anekdotami (Petkovšek 2010: 46–47, 49). Njegova največja odlika so fotografije nekaterih predmetov, ki ponazarjajo slovarski opis.

### 3 Narečni slovarčki v domoznanskih objavah

Ta razdelek bi bil lahko zelo bogat, saj je veliko obsežnih ali drobnih publikacij z narečnimi besedili, ki jih na koncu spremljajo njim prirejeni slovarčki.

#### 3.1

**Stanko Košir** rojstni kraj v Zgornji Savski dolini naziva po starem Rute. Od tod *Rutarška pomnjenja ...* itn. (Gozd Martuljek 1994). Do leta 2010 je sledilo še dvanajst knjig, ki so izjemen vir za dialektološke študije. V vseh opisuje vsakdanje in praznično življenje v Rutah in Srednjem Vrhu nad njimi z vseh vidikov etnološke sistematike. Zaveda se, da je njegov rod zadnji, ki o nekdanjem življenjskem stilu lahko še kaj pove (Košir 1997).

Za knjigo *Pad pečkamé, čer s'm gor' rastu/Pod pečkami, kjer sem odraščal* (Gozd Martuljek 1997) »najprej v domačem narečnem jeziku« in nato v knjižnem se je odločil iz več vzrokov:

- a) »Prvi je ta, da me boli, ker je naše, rutarško narečje v nekaj desetletjih izginilo« oz. se »iznakazilo«, »da nima več prave stare podobe. [...] Človeka, ki ga je sram rojstnega kraja, lastne družine pa tudi domačega narečja, ni vredno resno vzeti.«
- b) »Med nami so tudi taki, ki jim narodno bogastvo kaj pomeni.«
- c) Ustreči želi šoli, ki se trudi, da bi se otroci čim bolj pristno priučili narečja, »vem, pa da imajo velike težave z izgovorjavo. Prednost imajo domačini ali tisti, ki so vsaj dolgo živeli med njimi, seveda, če so po rutarško govorili [...] Kdor naj bi uspešno posnemal dialekte, mora imeti zbistren posluh.« (Košir 1997: 8–9)

Slovensko narečjeslovje (Škofic 1998: 197–199) je že povedalo svoje o Koširjevi lastni transkripciji njegovih narečnih besedil. Avtor svoj način zapisovanja naglasov, zaznamovanja vokalne redukcije in fonema *-e-* pojasnjuje na začetku, pred besedili in na koncu *b's'dnjaka* (Košir 1997: 4, 202). Dodan je tudi seznam uporabljenih

<sup>4</sup> Z obzirno redakcijo geselskih člankov in sistemiziranjem dvojnih pomenov mu je bila v oporo slavistka Ana Smolej (Petkovšek 2010: 48–49). Kljub temu je trdno vztrajal pri lastni transkripciji.

narečnih besed s knjižno ustreznico (prav tam: 171–202); po približnem izračunu jih je okrog 2.700. V knjigo *Čkda – Davno tega* (1999) s starimi kuharskimi izkušnjami je dodan seznam okrog 1.900 dotlej »še nikjer zapisanih rutarško narečnih besed« in na koncu podrobno pojasnilo o njegovi lastni transkripciji za njihov zapis (Košir 1999: 169–225, 228).

V zadnji knjigi *Námāra smā pa rēs'n/Mogoče smo pa res* z zadoščanjem ugotavlja, da je presegel lastne načrte: »Napisan je pretežni del zgodovine mojih Rut, sosednjega Srednjega Vrha ter našega domačega govora, ki ga, kot kaže, jutri več ne bo.« (Košir 2010: 112–113) Obžaluje, da se ni posrečilo objaviti skupnega slovarja za Rute, Kranjsko Goro in Podkoren. Rutarške besede so tokrat zapisane po besednih vrstah (prav tam: 132–141).

### 3.2

**Alojz Kavčič** je bil povabljen k sodelovanju pri knjižni zbirki *Glasovi* (Kavčič 2001: 5), vendar se je izognil njihovemu uredniškemu konceptu in se raje odločil za lokalno izdajo spominskih in folklornih *Utrinkov iz Horjulske doline* (Horjul, 2001). Menda je to vzrok, da je okrog 370 besed v *Slovarčku narečnih in nekaterih manj znanih izrazov* ostalo brez naglasnih znamenj in oznake o kvaliteti vokalov. Tudi vokalna redukcija ni dosledno označena (Kavčič 2001: 104, 129).

### 3.3

Posebnost knjige *Zdravka Čemažarja Novačani in »vaznkaš« skozi čas* (Gorenji Novaki, 2009) je, da so »izrazi, ki so se uporabljali v naših krajih nekoč« (Čemažar 2009: 10–11), na začetku, in ne na koncu. Prvi hip se bralec vznemiri, ker niso razvrščeni abecedno, kakor je v navadi. Besedišče o predelavi lanu, obutvi, pranju, mlinarstvu, prometu, hišni opreми, življenju ob meji po rapalski pogodbi se namreč nanaša na imenitno zbirko kmečkega orodja v Čemažarjevem hišnem muzeju in nekdanje dejavnosti na kmetiji.

### 3.4

Publikacijo *Soukan an Sukenci u sukenščini* je slavistka **Katarina Vuga** izdala za 1011. obletnico prve omembe Solkana (2012). Vanjo je v poenostavljeni transkripciji uvrstila triindvajset narečnih pripovedi. Vsako spremlja tematska fotografija in seznam narečnih besed s knjižnimi ustreznici. Vsega skupaj je zapisanih okrog 485 besed.

Nekdaj sta bila v kraju najbolj razvita mizarstvo in kmetijstvo, zato brošuro končujeta Solkanski mizarški besednjak in Solkanski kmečki besednjak s skupaj približno 888 besedami. V publikaciji je zapisanih okrog 1.373 besed, kar je solidno povprečje za zbrano narečno gradivo pri slovenskih ljubiteljskih zbiralcih (Vuga 2012: 7). Na začetku so pojasnjena izhodišča za zapisovanje narečij in njih branje: od soglasnikov omenja le primorski *g* (> *γ*), od samoglasnikov posebej *a* in *a'* in opuščaj za izpuščeni samoglasnik. Naglasna znamenja nakazujejo mesto naglasa, in ne načina izgovorjave samoglasnikov. Izjemna prednost te izdaje sta dva dodana CD-ja.

## 4 Računalniški iztisi

V to rubriko so uvrščeni slovarji, ki so nekakšni polizdelki in jih imajo njihovi avtorji za »delovne verzije« ali se zavedajo njihove nepopolnosti kako drugače. Zanje iščejo strokovno pomoč, predvsem pa želijo od stroke potrditev, da je njih prizadevanje objektivno smiselno.

### 4.1

V *besednjaku*<sup>5</sup> **Avgusta Čopa** [**Augusto Copi**]<sup>6</sup> se abecedno razvrščene besede pojavljajo v knjižnem/zbornem jeziku, kadar se njegovi rojaki Slovenci v Argentini pogovarjajo v materinščini. S številnimi besedami v njej se ne more sprijazniti, zato si za lastno uteho<sup>7</sup> dela seznam t. i. tujk in zanje navaja, išče in marsikdaj sam iznajde slovensko ustreznico po Prešernovem (navihanem) nasvetu:

Slovensko ljuljko bomo rešetali,  
hranili dobro zrno in kar zmanjka,  
iz svojih bomo to možgan dodali. (Prešeren 1962: 57)

Od tod njegovi zbirki po njegovem spotakljivih besed naslov *Rešeto*, na katerem jih pretresa z vidika slovenske ali slovanske etimologije. Čop Prešernovo *Novo pisarijo* bere dobesedno, kot da bi ne zaznal njegovega posmehovanja na račun jezikovnega čistunstva.

Po elektronski pošti<sup>8</sup> je poslal blizu 1.100 besed, po njegovem »prevode<sup>9</sup> tujk«. V resnici gre za prevzete besede (Toporišič 1992: 218), saj se na njegovem *Rešetu* pojavljajo poleg tujk tudi izposojenke, t. i. germanizmi (prav tam: 47): *ajmar – vedro; ajnpren – prežganka; ajmoht – enolončnica* itn., izjemoma iz južnoslovanskega okolja: *borka – bojevnica*.<sup>10</sup>

Med tujkami so tudi take, ki na slovenskih tleh niso v navadi in so verjetno posledica življenja Slovencev v špansko govorečem okolju: *abandoniran – zapuščen*. Avtor se ganljivo trudi nekaterim besedam najti slovenske ustreznice: *aneks – priključek, dodatek; antipatičen – zoprn, odbijalen; aplikacija – uporaba, prilagoditev; arbitraža – razsoditi*. *Rešeto* ni namenjeno javni rabi, a bralca razveseli z novimi informacijami, npr. iz grške antike: *Amfitrion – gostitelj, povabitelj; Antigona – nasprotnica*.

<sup>5</sup> Korespondenca po e-pošti, 29. 3. 2015.

<sup>6</sup> Sam se predstavlja kot »raziskovalec in razvijalec toplodejavnih načinov« (korespondenca po e-pošti, 23. 12. 2012).

<sup>7</sup> Doslej še ni doživel samostojne objave.

<sup>8</sup> Korespondenca po e-pošti, 23. 12. 2012.

<sup>9</sup> »Prevodi so po spominu in predvojnega časa, zato so gotovo gorenjsko pobarvani izrazi, a tudi nekateri pridobljeni v taboriščih prva leta v izseljenstvu, kjer smo bili skupaj iz vseh krajev, dokler se ni po posredovanju domovine izenačilo, večji del potujčilo, kakor je že Prešeren prerokoval.«

<sup>10</sup> O naključnosti zbranih besed priča dejstvo, da v tem primeru izostaja moška oblika primera, tj. *Borec – Bojevnik*.

## 4.2

**Cvetka Skok** je po lastnem spominu in s pomočjo drugih približno deset let (2004–2014) pripravljala *Slovar starega barskega jezika* (Barka v Brkinih), zbrala in po abecedi uredila 1.845 besed.<sup>11</sup> Njen govor se ji ne sliši melodičen. Ali zato manjkajo vsaj naglasna znamenja? Na oblikovanje narečij v Brkinih so po njenem vplivali obmejna lega, zaprtost prebivalcev v lokalna okolja, naravne okoliščine, gospodarske dejavnosti in zgodovinska odvisnost od tujih gospodarjev.

Prve »čudne« besede od none Frančiške je zapisala že leta 1960 in nadaljevala, »kar je od starega jezika, ki je vse bolj tonil v pozabo, še ostalo in mi bilo dosegljivo« (Skok 2013). Zelo umestna je njena odločitev, da opiše nekatera kmečka dela in se tako ohranijo z njimi povezane besede. Premisleka vredna je njena ugotovitev, da v njenem slovarju manjkajo besede, ki se nanašajo na »moška opravila« in predmete, povezane z njimi, ker si jih (po očetovih poimenovanjih) ni zapisovala sproti. Prav tako je pomembna njena opazka, da imajo »v slovarju zapisane besede različen status glede na to, kako je posamezna družina živela, s čim so se ukvarjali njeni člani.«

- a) Opaža za slovenska zahodna narečja značilni prehod  $g > \gamma$ .
- b) Vokalno redukcijo označuje z opuščaji: »pogosto izpuščanje končnih samoglasnikov ali tudi samoglasnikov v besedah, ki je najbolj dosledno pri glagolih – v nedoločnikih«.<sup>12</sup>
- c) Posebej se ustavlja pri fonemu, ki da je vmesni glas med  $\check{c}$ ,  $\acute{c}$  in  $k$  ter zanj domiselno pravi, da »je z veljavnimi črkami nezapisljiv« – tudi  $\acute{c}$  ni ustrezen, mu je pa najbližji,<sup>13</sup> zato v slovarju zanj uporablja podčrtano črko  $\underline{k}$  ali  $\acute{c}$ : »Barske ženske kuhajo njoke, same take z domače moke.«

## 4.3

**Jernej Antolin** je že kot gimnazijec začel sestavljati *Narečni slovar Puštala, Sv. Andreja, Sv. Barbare, Sv. Ožbolta, Staniš, Sv. Petra Hriba, Bodovelj, Zminca in mesta Škofje Loke. Končna delovna verzija*<sup>14</sup> z dne 22. 3. 2009 vsebuje 2.064 gesel. Vanjo ni nobenega čustvenega uvoda, temveč le stvarni napotki, kaj pomenijo posamezne kratice pri zapisanih besedah. Označene so besedne vrste z njihovimi lastnostmi, nekateri kvalifikatorji, ponekod nemške ustreznice in latinsko poimenovanje rastlin in živali. Dodan je seznam »posebnih glasov«, tj. samoglasnikov in soglasnikov. Bodočega bibliografa je prepoznati po natančnem opisu bibliografskih enot. »Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola, ki ga je na ZRC SAZU razvil Peter Weiss.« Jernej Oman Antolin je edini, čigar delo se lahko imenuje slovar v pravem pomenu besede. Profesionalni slovarniki bi mu gotovo predlagali še marsikakšno izboljšavo.

<sup>11</sup> Upam, da sem jih prav seštela.

<sup>12</sup> Onemele samoglasnike označuje v slovarčku z opuščajem.

<sup>13</sup> Avtorica na več mestih poudarja, da tudi tipični  $\acute{c}$ , ki ga uporabljajo nekateri (prim. Logar 1993: 59–61, 125), ni ustrezen.

<sup>14</sup> V tekoči pagini je podatek: Jernej Antolin Oman: *Narečni slovar I. del A–K, Končna delovna verzija*.



## 5 Sklep

Na podlagi navedenih narečnih ljubiteljskih seznamov narečnih besed s knjižnimi ustreznici ali razlagami, ki jih avtorji brez zadrege imenujejo slovarji, je mogoče strniti:

- Na njihov nastanek vpliva pisana paleta čustvenih vzgibov: od najbolj osebnih do družbenih (narodnostna pripadnost).
- Ob tem jih prevevata izjemna samozavest in ponos, da opravljajo veliko poslanstvo, pri čemer nekateri ne znajo ali nočejo poiskati strokovne pomoči.
- Zato je tudi ob navzočnosti strokovne terminologije njena raba praviloma zgrešena.
- Nekateri si strokovne pomoči zelo želijo.
- Da novo besedišče z novo tehnologijo ustvarja nova civilizacijska era, je dejstvo, toda vtis o izgubljanju besed je povezan tudi z bližajočo se starostjo: tedaj človeka tekoče družbene spremembe – katerih del je tudi jezik – prehitujejo in se otožno ozira v čas, ko jih je še obvladal in sam ustvarjal.
- Elektronska tehnologija s samodejnim abecednim razvrščanjem in urejanjem rubrik z veliko manj napora omogoča nastanek vedno novih elektronskih narečnih slovarjev, vendar so tu, za vzorec, predstavljeni le tisti, ki so (mi) jih avtorji poslali sami.

## Literatura

- DOLENC, Danica, 2002: Eden zbolí od besede, drugi od šanka. Edo Erzetič – planinski vodnik, zapisovalec briških besed, radioamater, fotograf in še kaj. *Gorenjski glas*. 18.
- GRİČAR, Lili, 2010: Spremne besede. Stanko Košir: *Námára smá pa rès'nl/Mogoče smo pa res*. Gozd Martuljek: samozaložba; Žirovnica: Medium. 5–7.
- HORVAT, Sonja, 1991: O slovenski narečni leksikografiji. (*Celovški*) *Zvon* 9/31. 84–87.
- KODER, Darko, 2007: Nekaj besed o avtorju. Edvard Erzetič: *Slovar narečnih, etimoloških in toponomastičnih izrazov vasi Gradno in Višnjevnik v Brdih*. Škofja Loka: Občina Brda.
- KOŠUTA, Rada, 1995: Spremna beseda. Dušan Jakomin: *Narečni slovar Sv. Antona pri Kopru*. Trst: Škedenjski etnografski muzej.
- LOGAR, Tine, 1993: *Slovenska narečja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- PREŠEREN, France, 1962: *Pesnitve in pisma*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- SMOLEJ, Ana, 2010: *Janez Petkovšek, Dober dan, besede – starke!* Rovte: samozaložba. 48–49.
- STANONIK, Marija, 1977: Govor Žirovske kotline in njenega obrobja. *Slavistična revija* 25. 293–309.
- ŠINKOVEC, Darja, JAKLIČ, Milena, 2008: *Narečni slovar brusniške doline: narečni govor Brusnic, Gabrja, Rateža, Suhadola in okoliških vasi*. OŠ Brusnice.
- TAVZES, Miloš, 2002: *Veliki slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- VERBINC, France, 1968: *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- WEISS, Peter, 1998: Trije narečni slovarji. *Jezikoslovni zapiski* 4. 189–196.
- WEISS, Peter, 2007: Slovenski narečni slovarji s slovenskega zahoda v Italiji. *Živeti mejo. Zbornik Slavističnega društva Slovenije* 18. Trst: Slavistično društvo Slovenije. 319–326.
- ZAVRL ŽLEBIR, Danica, 2011: Bric na Gorenjskem. *Ločanka* XIII/1. 33.